

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2018 m. kovo 6 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – 1991 m. Nyderlandų Karalystės ir Čekoslovakijos Federacinės Respublikos sudaryta dvišalė investicijų sutartis, vis dar taikoma tarp Nyderlandų Karalystės ir Slovakijos Respublikos – Nuostata, pagal kurią susitariančiosios šalies investuotojui leidžiama kreiptis į arbitražo teismą kilus ginčui su kita susitariančiąja šalimi – Suderinamumas su SESV 18, 267 ir 344 straipsniais – Sąvoka „teismas“ – Sąjungos teisės autonomija“

Byloje C-284/16

dėl *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) 2016 m. kovo 3 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2016 m. gegužės 23 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Slowakische Republik

prieš

Achmea BV

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas A. Tizzano (pranešėjas), kolegijų pirmininkai M. Ilešič, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, J. Malenovský ir E. Levits, teisėjai E. Juhász, A. Borg Barthet, J.-C. Bonichot, F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos, M. Vilaras ir E. Regan,

generalinis advokatas M. Wathelet,

posėdžio sekretorius K. Malacek, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2017 m. birželio 19 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Slowakische Republik*, atstovaujamos solisitoriaus M. Burgstaller ir *Rechtsanwalt* K. Pörnbacher,
- *Achmea BV*, atstovaujamos *Rechtsanwälte* M. Leijten, D. Maláčová, H. Bälz ir R. Willer ir *advocaat* A. Marsman,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos T. Henze,
- Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek, J. Vlácil ir M. Hedvábna,

* Proceso kalba: vokiečių.

– Estijos vyriausybės, atstovaujamos K. Kraavi-Käerdi ir N. Grünberg,
– Graikijos vyriausybės, atstovaujamos S. Charitaki, S. Papaioannou ir G. Karipsiadis,
– Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos S. Centeno Huerta ir A. Rubio González,
– Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos D. Colas ir D. Segoin,
– Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocato dello Stato* S. Fiorentino,
– Kipro vyriausybės, atstovaujamos E. Symeonidou ir E. Zachariadou,
– Latvijos vyriausybės, atstovaujamos I. Kucina ir G. Bambāne,
– Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Z. Fehér ir G. Koós,
– Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. Bulterman ir J. Langer,
– Austrijos vyriausybės, atstovaujamos C. Pesendorfer ir M. Klamert,
– Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna, L. Bosek, R. Szczęch ir M. Cichomska,
– Rumunijos vyriausybės, atstovaujamos R. H. Radu, padedamo *consilieri* R. Mangu ir E. Gane,
– Suomijos vyriausybės, atstovaujamos S. Hartikainen,
– Europos Komisijos, atstovaujamos T. Maxian Rusche, J. Baquero Cruz, L. Malferrari ir F. Erlbacher,

susipažinęs su 2017 m. rugsėjo 19 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 18, 267 ir 344 straipsnių išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Slowakische Republik* (Slovakijos Respublika) ginčą su *Achmea BV* dėl 2012 m. gruodžio 7 d. arbitražo sprendimo, kurį priėmė arbitražo teismas, įsteigtas pagal Nyderlandų Karalystės ir Čekoslovakijos Federacinės Respublikos sudarytą sutartį dėl tarpusavio investicijų skatinimo ir apsaugos (toliau – DIS).

Teisinis pagrindas

DIS

- 3 DIS, sudaryta 1991 m., įsigaliojo 1992 m. sausio 1 d. Pagal jos 3 straipsnio 1 dalį susitariančiosios šalys užtikrina teisingą ir sąžiningą kitos susitariančiosios šalies investuotojų investicijų vertinimą ir nepagrįstomis ir diskriminacinėmis priemonėmis netrukdo šiems investuotojams eksploatuoti, valdyti, prižiūrėti, naudoti investicijų, jomis naudotis ar jų nutraukti. Pagal DIS 4 straipsnį kiekviena susitariančioji šalis užtikrina, kad su investicijomis susiję mokėjimai, t. y. pelno, palūkanų ir dividendų, galėtų būti pervedami laisvai konvertuojama valiuta, netaikant nepagrįstų apribojimų ir nedelsiant nepagrįstai.

4 Minėtos sutarties 8 straipsnyje nustatyta:

„1) Visi susitariančiosios šalies ir kitos susitariančiosios šalies investuotojo ginčai dėl šio investuotojo investicijų, jei tik įmanoma, sprendžiami draugiškai.

2) Kiekviena susitariančioji šalis sutinka perduoti šio straipsnio 1 dalyje nurodytą ginčą arbitražo teismui, jeigu ginčas per 6 mėnesius nuo tos dienos, kai bet kuri ginčo šalis paprašė jį išspręsti draugiškai, neišsprendžiamas draugiškai.

3) Šio straipsnio 2 dalyje nurodytas arbitražo teismas kiekvienu konkrečiu atveju sudaromas taip: kiekviena ginčo šalis skiria vieną teismo narį ir šiuo būdu paskirti du nariai skiria trečiosios valstybės pilietį teismo pirmininku. Kiekviena ginčo šalis paskiria savo teismo narį per du mėnesius, o pirmininkas paskiriamas per tris mėnesius nuo tos dienos, kai investuotojas praneša kitai susitariančiajai šaliai apie savo sprendimą perduoti ginčą arbitražo teismui.

4) Jeigu per pirmiau nurodytus terminus teismo nariai nepaskiriami, bet kuri ginčo šalis gali paprašyti Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto pirmininko paskirti reikiamus teismo narius. Jeigu pirmininkas yra kurios nors susitariančiosios šalies pilietis arba dėl kitų priežasčių jis negali atlikti minėtų pareigų, prašoma, kad teismo narius paskirtų pirmininko pavaduotojas. Jeigu pirmininko pavaduotojas yra kurios nors susitariančiosios šalies pilietis arba jeigu ir jis negali atlikti minėtų pareigų, paskirti reikiamus teismo narius prašoma Arbitražo instituto vyriausio nario, kuris nėra kurios nors susitariančiosios šalies pilietis.

5) Arbitražo teismas nustato savo procedūros taisykles pagal Jungtinių Tautų [T]arptautinės prekybos teisės komisijos (UNCITRAL) arbitražo procedūros reglamentą.

6) Arbitražo teismas priima sprendimus vadovaudamasis teise, atsižvelgdamas visų pirma (bet ne išimtinai) į:

- galiojančią atitinkamos susitariančiosios šalies teisę;
- šios sutarties nuostatas ir kitas reikšmingas susitariančiųjų šalių tarpusavio sutartis;
- specialiųjų susitarimų, susijusių su investicijomis, nuostatas;
- bendruosius tarptautinės teisės principus.

7) Teismas priima sprendimą balsų dauguma; toks sprendimas yra galutinis ir privalomas ginčo šalims.“

Vokietijos teisė

- 5 Pagal *Zivilprozessordnung* (Civilinio proceso kodeksas) 1059 straipsnio 2 dalį arbitražo sprendimas gali būti panaikintas tik jeigu nustatytas vienas iš šioje nuostatoje numatytų panaikinimo motyvų, tarp kurių yra motyvas, kad arbitražinis susitarimas negalioja pagal šalių nurodytą jam taikytiną teisę ir kad arbitražo sprendimo pripažinimas ar vykdymas prieštarauja viešajai tvarkai.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 6 1993 m. sausio 1 d. Slovakijos Respublika, kaip Čekoslovakijos Federacinės Respublikos teisių turėtoja, perėmė pastarosios teises ir pareigas pagal DIS ir 2004 m. gegužės 1 d. įstojo į Europos Sąjungą.

- 7 Slovakijos Respublika, 2004 m. reformuodama savo sveikatos sistemą, atvėrė Slovakijos rinką nacionaliniams ir užsienio subjektams, siūlantiems privataus sveikatos draudimo paslaugas. Gavusi leidimą veikti kaip sveikatos draudimo įstaiga, Nyderlandų draudimo grupei priklausanti įmonė *Achmea* Slovakijoje įsteigė patronuojamąją bendrovę, į ją įnešė kapitalą ir per ją siūlė privataus sveikatos draudimo paslaugas Slovakijos rinkoje.
- 8 2006 m. Slovakijos Respublika iš dalies panaikino privataus sveikatos draudimo rinkos liberalizavimą. Konkrečiai, 2007 m. spalio 25 d. įstatymu ji uždraudė paskirstyti iš privataus sveikatos draudimo veiklos gautą pelną. Vėliau, kadangi *Ústavný súd Slovenskej republiky* (Slovakijos Respublikos Konstitucinis Teismas) 2011 m. sausio 26 d. sprendimu nusprendė, kad šis draudimas prieštarauja Slovakijos Konstitucijai, Slovakijos Respublika 2011 m. rugpjūčio 1 d. išgaliojusi įstatymu vėl leido paskirstyti nagrinėjamą pelną.
- 9 Manydama, kad dėl Slovakijos Respublikos teisės aktų patyrė žalą, *Achmea*, taikydama DIS 8 straipsnį, 2008 m. spalio mėn. pradėjo prieš šią valstybę narę arbitražo procedūrą.
- 10 Kadangi Frankfurtas prie Maino (Vokietija) buvo pasirinktas kaip arbitražo vieta, nagrinėjamai arbitražo procedūrai taikytina Vokietijos teisė.
- 11 Vykstant šiai arbitražo procedūrai Slovakijos Respublika pateikė arbitražo teismo jurisdikcijos neturėjimu grindžiamą prieštaravimą. Šiuo klausimu ji tvirtino, kad dėl jos įstojimo į Sąjungą DIS 8 straipsnio 2 dalyje numatytas kreipimasis į arbitražo teismą nesuderinamas su Sąjungos teise. Negalutiniu 2010 m. spalio 26 d. arbitražo sprendimu arbitražo teismas atmetė šį prieštaravimą. Slovakijos Respublikos ieškiniai dėl šio sprendimo panaikinimo, pareikšti Vokietijos pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, buvo atmesti.
- 12 2012 m. gruodžio 7 d. arbitražo sprendimu arbitražo teismas įpareigojo Slovakijos Respubliką sumokėti *Achmea* 22,1 mln. eurų su palūkanomis nuostoliams atlyginti. Slovakijos Respublika pareiškė ieškinį dėl šio arbitražo sprendimo panaikinimo *Oberlandesgericht Frankfurt am Main* (Frankfurto prie Maino aukštesnysis apygardos teismas, Vokietija). Kadangi pastarasis teismas nusprendė ieškinį atmesti, Slovakijos Respublika apskundė tą sprendimą *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija).
- 13 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad nuo Slovakijos Respublikos įstojimo į Sąjungą datos, t. y. nuo 2004 m. gegužės 1 d., DIS yra valstybių narių sutartis, todėl kolizijos atveju Sąjungos teisės nuostatos turi viršenybę prieš DIS nuostatas tose srityse, kurios joje reglamentuojamos.
- 14 Šiuo klausimu Slovakijos Respublikai kyla abejonių dėl DIS 8 straipsnyje esančios arbitražinės išlygos suderinamumo su SESV 18, 267 ir 344 straipsniais. Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepritaria abejonėms, jis vis dėlto mano, kad, kadangi Teisingumo Teismas dar nesprendė šių klausimų, o jie yra didelės svarbos dėl įvairių dvišalių investicijų sutarčių, kurios dar galioja tarp valstybių narių ir kuriose yra panašių arbitražinių išlygų, buvo būtina pateikti Teisingumo Teismui šį prašymą tam, kad jis galėtų išspręsti ginčą jo nagrinėjamoje byloje.
- 15 Pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja dėl SESV 344 straipsnio taikymo. Visų pirma iš šios nuostatos prasmės ir tikslo matyti, kad, nors iš jos formuluotės tai aiškiai neišplaukia, pastaroji netaikoma ginčams tarp privataus subjekto ir valstybės narės.
- 16 Be to, SESV 344 straipsnis skirtas yra tik ginčams, susijusiems su Sutarčių aiškinimu ir taikymu. Tačiau taip nėra ginčo pagrindinėje byloje atveju, nes 2012 m. gruodžio 7 d. arbitražo sprendimas buvo priimtas remiantis vien DIS.

- 17 Galiausiai, SESV 344 straipsnio tikslas yra užtikrinti Sutartyse įtvirtintą jurisdikcijos tvarką, taigi ir Sąjungos teisinės sistemos autonomiją, kurios laikymąsi prižiūri Teisingumo Teismas, ir tai tuo pačiu metu yra konkreti valstybių narių lojalumo Teisingumo Teismui pareigos išraiška, kaip tai suprantama pagal ESS 4 straipsnio 3 dalį. Vis dėlto iš to negalima daryti išvados, kad pagal SESV 344 straipsnį saugoma Teisingumo Teismo jurisdikcija dėl visų ginčų, kuriuose gali būti taikoma ar aiškinama Sąjungos teisė. Faktiškai pagal šią nuostatą saugoma išimtinė Teisingumo Teismo jurisdikcija tik jei valstybės narės turi naudotis jame vykstančiomis Sutartyse numatytais procedūromis. Ginčas, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, negalėtų būti išnagrinėtas per Sąjungos teismuose vykstančius procesus. Iš tiesų Sutartyse nenumatyta jokio teismo proceso, kuris leistų investuotojui, kaip antai *Achmea*, Sąjungos teismuose pasinaudoti teise į nuostolių atlyginimą prieš valstybę narę, kuri jam suteikiama pagal dvišalę investicijų sutartį, kaip antai DIS.
- 18 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar SESV 267 straipsniu draudžiama arbitražinė išlyga, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje.
- 19 Šiuo klausimu jis visų pirma pažymi, kad arbitražo procedūra *per se* negali užtikrinti vienodo Sąjungos teisės taikymo, kurį siekiama užtikrinti SESV 267 straipsniu. Iš tiesų, nors pagal DIS 8 straipsnio 6 dalį arbitražo teismas turi laikytis Sąjungos teisės ir kolizijos atveju jai teikti pirmenybę, tačiau jis neturi galimybės pateikti Teisingumo Teismui prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nes jis negali būti laikomas „teismu“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį.
- 20 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad vienodas Sąjungos teisės aiškinimas vis dėlto galėtų būti laikomas užtikrintu šiuo atveju, jei iki arbitražo sprendimo vykdymo valstybės teismas galėtų atlikti arbitražo sprendimo suderinamumo su Sąjungos teise patikrinimą ir prireikus galėtų kreiptis į Teisingumo Teismą, kad šis priimtų prejudicinį sprendimą. Be to, pagal Civilinio proceso kodekso 1059 straipsnio 2 dalies 2 punkto b papunktį arbitražo sprendimo pripažinimo ar vykdymo prieštaravimas viešajai tvarkai yra vienas iš tokio sprendimo panaikinimo motyvų. Kaip nusprendė ir Teisingumo Teismas dėl arbitražo sprendimų, kuriais išsprendžiamas privačių subjektų ginčas, nacionalinių teismų jurisdikcija patikrinti arbitražo sprendimą dėl ginčo tarp privataus subjekto ir valstybės narės galėtų būti pagrįstai taikoma tik dėl pagrindinių Sąjungos teisės nuostatų pažeidimo. Ši aplinkybė neturėtų lemti tai, kad arbitražinė išlyga, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, prieštarauja SESV 267 straipsniui.
- 21 Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas priduria, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad tarptautinė sutartis, kurioje numatytas specialaus teismo, atsakingo už šios sutarties aiškinimą ir taikymą, įsteigimas už Sąjungos institucinės ir teismo sistemos santvarkos ribų, yra suderinama su Sąjungos teise, jei ji nekelia pavojaus Sąjungos teisinės sistemos autonomijai. Teisingumo Teismas neišreiškė prieštaravimų dėl teismo sistemos, kuria iš esmės būtų siekiama spręsti ginčus dėl nagrinėjamos tarptautinės sutarties nuostatų aiškinimo ir taikymo ir kuria nebūtų daroma įtaka nei valstybių narių teismų jurisdikcijai dėl Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo, nei galimybei ar net pareigai pastariesiems kreiptis į Teisingumo Teismą, kad šis priimtų prejudicinį sprendimą, sukūrimo. Pagrindinėje byloje aptariamas arbitražo teismas konkrečiai turi nuspręsti dėl DIS nuostatų, kurias jis turi aiškinti atsižvelgdamas į Sąjungos teisę ir, visų pirma, į kapitalo judėjimo laisvę reglamentuojančias nuostatas, pažeidimo.
- 22 Trečia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuoja, kad, priešingai nei Nyderlandų Karalystės ar Slovakijos Respublikos investuotojai, kitų valstybių narių (ne Nyderlandų ir Slovakijos) investuotojai neturi galimybės kreiptis į arbitražo teismą vietoj valstybės teismo, o tai yra didelis trūkumas, galintis lemti diskriminaciją, kuri prieštarauja SESV 18 straipsniui. Sąjungos vidaus dvišale sutartimi taikomas pranašumo susitariančiųjų valstybių narių piliečiams ribojimas yra diskriminacinis, tik jei kitų valstybių narių piliečiai, kurie negali pasinaudoti tokia galimybe, yra objektyviai panašioje padėtyje. Vis dėlto taip nėra šiuo atveju, nes tai, kad abipusės teisės ir pareigos taikomos tik vienos iš susitariančiųjų valstybių narių piliečiams, yra būdinga jų sudarytų dvišalių sutarčių pasekmė.

- 23 Tokiomis aplinkybėmis *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar dvišalės investicijų sutarties tarp Sąjungos valstybių narių (vadinamoji dvišalė Sąjungos vidaus investicijų sutartis) nuostatos, pagal kurią vienos susitariančiosios valstybės narės investuotojas ginčo dėl investicijų kitoje valstybėje narėje atveju turi teisę prieš pastarąją pradėti arbitražo procedūrą, taikymas prieštarauja SESV 344 straipsniui, jeigu investicijų sutartis buvo sudaryta iki vienos iš valstybių narių įstojimo į Sąjungą, tačiau arbitražo procedūra pradedama jau vėliau?

Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai:

2. Ar tokios nuostatos taikymas prieštarauja SESV 267 straipsniui?

Jei į pirmąjį ir antrąjį klausimus būtų atsakyta neigiamai:

3. Ar tokios nuostatos taikymas pirmajame klausime nurodytomis aplinkybėmis prieštarauja SESV 18 straipsnio pirmai pastraipai?“

Dėl prašymų atnaujinti žodinę proceso dalį

- 24 Pateikus generalinio advokato išvadą, 2017 m. rugsėjo 19 d. Čekijos, Vengrijos ir Lenkijos vyriausybės dokumentais (juos Teisingumo Teismo kanceliarija gavo atitinkamai 2017 m. lapkričio 3 d., spalio 19 d. ir spalio 16 d.) paprašė atnaujinti žodinę proceso dalį pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 83 straipsnį.
- 25 Savo prašymus minėtos vyriausybės grindžia tuo, kad nesutinka su generalinio advokato išvada.
- 26 Vis dėlto reikia priminti, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statute ir Teisingumo Teismo procedūros reglamente šio statuto 23 straipsnyje nurodytiems suinteresuotiesiems asmenims nenumatyta galimybė pateikti atsiliepimų į generalinio advokato išvadą (2017 m. birželio 22 d. Sprendimo *Federatie Nederlandse Vakvereniging ir kt.*, C-126/16, EU:C:2017:489, 30 punktas).
- 27 Antra, pagal SESV 252 straipsnio antrą pastraipą generalinis advokatas viešame posėdyje visiškai nešališkai ir nepriklausomai teikia motyvuotą išvadą dėl bylų, kuriose pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statutą jis privalo dalyvauti. Teisingumo Teismo nesaisto nei generalinio advokato išvada, nei ją grindžiantys motyvai. Todėl suinteresuotosios šalies nesutikimas su generalinio advokato išvada, nepaisant to, kokie klausimai joje nagrinėjami, savaime negali būti motyvas, pateisinantis žodinės dalies atnaujinimą (2017 m. spalio 25 d. Sprendimo *Polbud – Wykonawstwo*, C-106/16, EU:C:2017:804, 24 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 28 Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 83 straipsnį šis teismas bet kuriuo momentu, išklausęs generalinį advokatą, gali priimti nutartį dėl žodinės proceso dalies atnaujinimo, jeigu mano, kad nepakanka informacijos arba kad byla turi būti sprendžiama remiantis suinteresuotųjų asmenų nesvarstyto argumentu (2017 m. birželio 22 d. Sprendimo *Federatie Nederlandse Vakvereniging ir kt.*, C-126/16, EU:C:2017:489, 33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 29 Kadangi šiuo atveju šiuose prašymuose tik išreiškiamas Čekijos, Vengrijos ir Lenkijos vyriausybių nesutikimas su generalinio advokato išvada ir nenurodoma jokie naujo argumento, kuriuo remiantis ši byla turėtų būti nagrinėjama, Teisingumo Teismas, išklausęs generalinį advokatą, mano, kad jis turi visą informaciją, reikalingą sprendimui byloje priimti, ir kad ji buvo suinteresuotųjų asmenų apsvastyta.
- 30 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, reikia atmesti prašymus atnaujinti žodinę proceso dalį.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

- 31 Savo pirmuoju ir antruoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar SESV 267 ir 344 straipsnius reikia aiškinti taip, kad jais draudžiama valstybių narių sudarytoje tarptautinėje sutartyje esanti nuostata, kaip antai DIS 8 straipsnis, pagal kurią vienos iš šių valstybių narių investuotojas, kilus ginčui dėl investicijų kitoje valstybėje narėje, gali iškelti bylą pastarajai valstybei narei arbitražo teisme, kurio jurisdikciją ši valstybė narė privalo pripažinti.
- 32 Norint atsakyti į šiuos klausimus, reikia priminti, kad pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją tarptautinis susitarimas negali pažeisti Sutartyse nustatyto kompetencijos paskirstymo, vadinasi, ir Sąjungos teisės sistemos autonomijos, kurios laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas. Šis principas visų pirma įtvirtintas SESV 344 straipsnyje, pagal kurį valstybės narės išipareigoja ginčų dėl Sutarčių aiškinimo ar taikymo nespręsti kitais būdais, nei nustatyta Sutartyse (2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonės 2/13 (Sąjungos prisijungimas prie EŽTK), EU:C:2014:2454, 201 punktą ir jame nurodyta jurisprudenciją).
- 33 Taip pat pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją Sąjungos teisės autonomiškumas tiek valstybių narių teisės, tiek tarptautinės teisės atžvilgiu pateisinamas esminiais Sąjungos ir jos teisės ypatumais, susijusiais, be kita ko, su konstitucine Sąjungos struktūra ir pačiu minėtos teisės pobūdžiu. Sąjungos teisei būdinga tai, kad ji yra kilusi iš savarankiško šaltinio, kurį sudaro Sutartys, kad ji yra viršesnė už valstybių narių teisę, ir tai, kad įvairios Sąjungos nuostatos yra tiesiogiai taikomos nacionaliniams subjektams ir pačioms valstybėms narėms. Dėl šių esminių Sąjungos teisės ypatumų susiformavo struktūrinis principų, normų ir tarpusavyje priklausomų teisinių santykių, siejančių pačią Sąjungą su jos valstybėmis narėmis ir tarpusavyje pačias valstybes nares, tinklas (šiuo klausimu žr. 2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonės 2/13 (Sąjungos prisijungimas prie EŽTK), EU:C:2014:2454, 165–167 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).
- 34 Todėl Sąjungos teisė remiasi pamatine prielaida, pagal kurią kiekviena valstybė narė dalijasi su kitomis valstybėmis narėmis daugeliu bendrų vertybių, kuriomis pagrįsta Sąjunga, kaip patikslinta ESS 2 straipsnyje, ir pripažįsta, kad kitos valstybės narės su ja dalijasi. Ši prielaida suponuoja ir pateisina valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą pripažįstant šias vertybes, taigi ir laikantis Sąjungos, kuri jas įgyvendina, teisės. Būtent, kaip matyti iš šio konteksto, valstybės narės visų pirma pagal ESS 4 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje įtvirtintą lojalaus bendradarbiavimo principą savo atitinkamose teritorijose turi užtikrinti Sąjungos teisės taikymą ir jos laikymąsi ir šiuo tikslu, siekdamos užtikrinti pagal Sutartis ar Sąjungos institucijų aktus atsirandančių pareigų vykdymą, imasi bet kokių reikiamų bendrų ar specialių priemonių (2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonės 2/13 (Sąjungos prisijungimas prie EŽTK), EU:C:2014:2454, 168 ir 173 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).
- 35 Siekiant užtikrinti šios teisės sistemos ypatumų ir autonomijos išlaikymą, Sutartyse sukurta teisminė sistema, turinti garantuoti nuoseklų ir vienodą Sąjungos teisės aiškinimą (2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonės 2/13 (Sąjungos prisijungimas prie EŽTK), EU:C:2014:2454, 174 punktą).
- 36 Tokiomis aplinkybėmis pagal ESS 19 straipsnį nacionaliniai teismai ir Teisingumo Teismas turi garantuoti visišką Sąjungos teisės taikymą visose valstybėse narėse ir iš šios teisės jos subjektams kylančių teisių teisminę apsaugą (šiuo klausimu žr. 2011 m. kovo 8 d. Nuomonės 1/09 (dėl susitarimo, kuriuo sukuriamas bendroji patentų ginčų nagrinėjimo sistema), EU:C:2011:123, 68 punktą; 2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonės 2/13 (Sąjungos prisijungimas prie EŽTK), EU:C:2014:2454, 175 punktą ir 2018 m. vasario 27 d. Sprendimo *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117 <...>, 33 punktą).

- 37 Pažymėtina, kad kertinis taip sukurtos teisminės sistemos akmuo yra SESV 267 straipsnyje numatytas prejudicinio sprendimo priėmimo procesas, kuriuo, užmezgant dialogą tarp teismų, t. y. Teisingumo Teismo ir valstybių narių teismų, siekiama užtikrinti vienodą Sąjungos teisės aiškinimą ir taip garantuoti jos nuoseklumą, visišką veiksmingumą, autonomiją ir galiausiai savitą Sutartimis sukurtos teisės pobūdį (2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonės 2/13 (Sąjungos prisijungimas prie EŽTK), EU:C:2014:2454, 176 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 38 Į šias aplinkybes reikia atsižvelgti atsakant į pirmąjį ir antrąjį prejudicinius klausimus.
- 39 Šiuo tikslu reikia visų pirma patikrinti, ar ginčai, kuriuos arbitražo teismo prašoma išnagrinėti pagal DIS 8 straipsnį, gali būti susiję su Sąjungos teisės aiškinimu ar taikymu.
- 40 Net darant prielaidą, kaip, be kita ko, tvirtina *Achmea*, kad šio teismo, nepaisant labai plačios formuluotės DIS 8 straipsnio 1 dalyje, prašoma nuspręsti tik dėl galimo šios sutarties pažeidimo, vis dėlto šiuo tikslu jis pagal DIS 8 straipsnio 6 dalį turi atsižvelgti, be kita ko, į galiojančią susijusios susitariančiosios šalies teisę ir į bet kokią kitą reikšmingą sutartį tarp susitariančiųjų šalių.
- 41 Atsižvelgiant į Sąjungos teisės pobūdį ir ypatumus, nurodytus šio sprendimo 33 punkte, ši teisė turi būti laikoma kiekvienoje valstybėje narėje galiojančios teisės dalimi ir išplaukia iš tarptautinės valstybių narių sutarties.
- 42 Iš to darytina išvada, kad šiais dviem aspektais DIS 8 straipsnyje nurodytas arbitražo teismas prireikus turi išaiškinti ar taikyti Sąjungos teisę ir, konkrečiai, nuostatas, susijusias su pagrindinėmis laisvėmis, tarp jų susijusias su įsisteigimo laisve ir kapitalo judėjimo laisve.
- 43 Todėl, antra, reikia patikrinti, ar arbitražo teismas, kaip antai numatytas DIS 8 straipsnyje, priklauso Sąjungos teisminei sistemai ir, konkrečiai, ar jis gali būti laikomas valstybės narės teismu, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį. Iš tiesų dėl to, kad kelių valstybių narių įsteigtas teismas priklauso Sąjungos teisminei sistemai, jo sprendimams gali būti taikomi mechanizmai, pagal kuriuos galima užtikrinti visišką Sąjungos normų veiksmingumą (šiuo klausimu žr. 2011 m. kovo 8 d. Nuomonės 1/09 (dėl susitarimo, kuriuo sukurama bendroji patentų ginčų nagrinėjimo sistema), EU:C:2011:123, 82 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 44 Šiuo klausimu byloje, kurioje buvo priimtas 2014 m. birželio 12 d. Sprendimas *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* (C-377/13, EU:C:2014:1754), Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad nagrinėjamas teismas yra „valstybės narės teismas“, remdamasis tuo, kad jis apskritai yra teismo ginčų sprendimo mokesčių srityje sistemos dalis, numatyta pačioje Portugalijos Konstitucijoje (šiuo klausimu žr. 2014 m. birželio 12 d. Sprendimo *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta*, C-377/13, EU:C:2014:1754, 25 ir 26 punktus).
- 45 Pagrindinėje byloje arbitražo teismas nėra Nyderlanduose ir Slovakijoje sukurtos teisminės sistemos dalis. Be to, konkrečiai šio teismo jurisdikcijos išimtinis pobūdis, palyginus su šių dviejų valstybių narių teismų jurisdikcijos pobūdžiu, yra viena iš pagrindinių DIS 8 straipsnio egzistavimo priežasčių.
- 46 Ši pagrindinėje byloje aptariamo arbitražo teismo ypatybė reiškia, kad jis bet kuriuo atveju neturi būti kvalifikuojamas kaip „valstybės narės teismas“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį.
- 47 Žinoma, Teisingumo Teismas konstatavo, kad nėra jokios pagrįstos priežasties, kuri neleistų kelių valstybių narių bendram teismui, kaip antai Beniliukso Teisingumo Teismui, pateikti Teisingumo Teismui prejudicinių klausimų, kaip tai gali padaryti kiekvienos šios valstybės narės teismas (šiuo klausimu žr. 1997 m. lapkričio 4 d. Sprendimo *Parfums Christian Dior*, C-337/95, EU:C:1997:517, 21 punktą ir 2011 m. birželio 14 d. Sprendimo *Miles ir kt.*, C-196/09, EU:C:2011:388, 40 punktą).

- 48 Vis dėlto pagrindinėje byloje aptariamas arbitražo teismas nėra toks kelių valstybių narių bendras teismas, kuris būtų panašus į Beniliukso Teisingumo Teismą. Iš tiesų pastarasis teismas yra įpareigotas užtikrinti vienodą trims Beniliukso valstybėms bendrų teisės nuostatų taikymą ir procesas jame yra vienas iš proceso nacionaliniuose teismuose etapų, kuris užbaigiamas galutiniu bendrų Beniliukso valstybių teisės nuostatų išaiškinimu, o pagrindinėje byloje aptariamas arbitražo teismas neturi tokių ryšių su valstybių narių teismų sistemomis (šiuo klausimu žr. 2011 m. birželio 14 d. Sprendimo *Miles ir kt.*, C-196/09, EU:C:2011:388, 41 punktą).
- 49 Iš to darytina išvada, kad teismas, kaip antai nurodytas DIS 8 straipsnyje, neturėtų būti laikomas „valstybės narės teismu“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, todėl jis neturi teisės kreiptis į Teisingumo Teismą, kad šis priimtų prejudicinį sprendimą.
- 50 Šiomis aplinkybėmis dar reikia patikrinti, trečia, ar tokio teismo priimtam arbitražo sprendimui, konkrečiai, remiantis ESS 19 straipsniu, gali būti taikoma valstybės narės teismo kontrolė, užtikrinanti, kad Sąjungos teisės klausimai, kuriuos šis teismas galbūt turės nagrinėti, gali prireikus būti pateikti Teisingumo Teismui prejudicinėje byloje.
- 51 Šiuo tikslu reikia pažymėti, kad pagal DIS 8 straipsnio 7 dalį šiame straipsnyje numatyto arbitražo teismo sprendimas yra galutinis. Be to, pagal DIS 8 straipsnio 5 dalį šis arbitražo teismas nustato savo procedūros taisykles pagal UNCITRAL arbitražo procedūros reglamentą ir konkrečiai pats pasirenka savo buveinę, taigi ir procedūrai, reglamentuojančiai sprendimo, kuriuo jis išsprendžia ginčą, dėl kurio į jį kreiptasi, galiojimo teisminę kontrolę, taikytiną teisę.
- 52 Šiuo atveju arbitražo teismas, į kurį kreipėsi *Achmea*, buveinę pasirinko Frankfurte prie Maino, todėl procedūrai, reglamentuojančiai šio teismo 2012 m. gruodžio 7 d. priimto arbitražo sprendimo galiojimo teisminę kontrolę, taikytina Vokietijos teisė. Būtent šis pasirinkimas leido Slovakijos Respublikai, kaip ginčo šaliai, reikalauti pagal šią teisę šio arbitražo sprendimo teisminės kontrolės, šiuo tikslu kreipiantis į kompetentingą Vokietijos teismą.
- 53 Vis dėlto reikia konstatuoti, kad tokia teisminė kontrolė minėto teismo gali būti vykdoma tik tuo atveju, jei tai leidžiama pagal nacionalinę teisę. Be to, Civilinio proceso kodekso 1059 straipsnio 2 dalyje numatyta tik ribota kontrolė, be kita ko, susijusi su arbitražinio susitarimo galiojimu taikytinos teisės požiūriu ar su viešosios tvarkos laikymusi pripažįstant ar vykdant arbitražo sprendimą.
- 54 Žinoma, dėl komercinio arbitražo Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad reikalavimai dėl arbitražo proceso veiksmingumo pateisina, jog arbitražo sprendimo kontrolė, kurią atlieka valstybių narių teismai, būtų ribota, jei esminės Sąjungos teisės nuostatos gali būti nagrinėjamos vykdant šią kontrolę ir prireikus būti prašymo priimti prejudicinį sprendimą, pateikto Teisingumo Teisme, dalykas (šiuo klausimu žr. 1999 m. birželio 1 d. Sprendimo *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, 35, 36 ir 40 punktus ir 2006 m. spalio 26 d. Sprendimo *Mostaza Claro*, C-168/05, EU:C:2006:675, 34–39 punktus).
- 55 Vis dėlto arbitražo procedūra, kaip antai numatyta DIS 8 straipsnyje, skiriasi nuo komercinio arbitražo procedūros. Iš tiesų, antroji kildinama iš atitinkamų šalių autonomijos, o pirmoji išplaukia iš sutarties, pagal kurią valstybės narės sutinka netaikyti savo teismų jurisdikcijos, taigi ir teismo gynimo būdų, kuriuos ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje jos įpareigojamos nustatyti srityse, kurias apima Sąjungos teisė (šiuo klausimu žr. 2018 m. vasario 27 d. Sprendimo *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117 <...>, 34 punktą), nes ginčai gali būti susiję su šios teisės taikymu ar aiškinimu. Esant šioms sąlygoms ankstesniame punkte pateikti samprotavimai dėl komercinio arbitražo netaikytini arbitražo procedūrai, kaip antai nustatyta DIS 8 straipsnyje.

- 56 Todėl, atsižvelgiant į visas arbitražo teismo ypatybes, nurodytas DIS 8 straipsnyje ir primintas šio sprendimo 39–55 punktuose, laikytina, kad sudarydamos DIS valstybės narės, jos šalys, nustatė ginčų tarp investuotojo ir valstybės narės sprendimo mechanizmą, galintį padėti išvengti, kad šie ginčai, nors ir galintys būti susiję su Sąjungos teisės aiškinimu ar taikymu, būtų išspręsti taip, kad būtų užtikrintas visiškas šios teisės veiksmingumas.
- 57 Žinoma, remiantis suformuota Teisingumo Teismo praktika, tarptautinis susitarimas, pagal kurį numatyta sukurti teismą, kuris būtų įgaliojamas aiškinti jo nuostatas ir kurio sprendimai privalomi institucijoms, taip pat ir Teisingumo Teismui, iš esmės nėra nesuderinamas su Sąjungos teise. Iš tiesų Sąjungos kompetencija tarptautinių santykių srityje ir jos teisė sudaryti tarptautinius susitarimus neišvengiamai apima galimybę įsipareigoti paklusti pagal tokius susitarimus sukurto ar paskirto teismo sprendimams, kiek tai susiję su jų nuostatų aiškinimu ir taikymu, jei užtikrinama Sąjungos ir jos teisinės sistemos autonomija (šiuo klausimu žr. 1991 m. gruodžio 14 d. Nuomonės 1/91 (EEE susitarimas – I), EU:C:1991:490, 40 ir 70 punktus; 2011 m. kovo 8 d. Nuomonės 1/09 (dėl susitarimo, kuriuo sukurama bendroji patentų ginčų nagrinėjimo sistema), EU:C:2011:123, 74 ir 76 punktus ir 2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonės 2/13 (Sąjungos prisijungimas prie EŽTK), EU:C:2014:2454, 182 ir 183 punktus).
- 58 Vis dėlto šiuo atveju, be to, kad ginčai, priskirtini arbitražo teismo, nurodyto DIS 8 straipsnyje, kompetencijai, gali būti susiję tiek su šios sutarties, tiek su Sąjungos teisės aiškinimu, galimybė, kad šiuos ginčus spręstų subjektas, kuris nėra Sąjungos teisminės sistemos dalis, yra numatyta sutartyje, kuri buvo sudaryta ne Sąjungos, bet valstybių narių. Minėtas 8 straipsnis gali kelti klausimą ne tik dėl abipusio valstybių narių pasitikėjimo, bet ir dėl Sutartyse įtvirtintos teisės savitumo išsaugojimo, kuri užtikrina SESV 267 straipsnyje numatyta prašymo priimti prejudicinį sprendimą procedūra, ir todėl nėra suderinama su šio sprendimo 34 punkte primintu lojalaus bendradarbiavimo principu.
- 59 Šiomis sąlygomis DIS 8 straipsniu keliamas pavojus Sąjungos teisės autonomijai.
- 60 Todėl į pirmąjį ir antrąjį klausimus reikia atsakyti taip: SESV 267 ir 344 straipsnius reikia aiškinti taip, kad jais draudžiama valstybių narių sudarytoje tarptautinėje sutartyje esanti nuostata, kaip antai DIS 8 straipsnis, pagal kurią vienos iš šių valstybių narių investuotojas, kilus ginčui dėl investicijų kitoje valstybėje narėje, gali iškelti bylą pastarajai valstybei narei arbitražo teisme, kurio jurisdikciją ši valstybė narė privalo pripažinti.

Dėl trečiojo klausimo

- 61 Atsižvelgiant į atsakymą, pateiktą į pirmąjį ir antrąjį klausimus, nereikia atsakyti į trečiąjį klausimą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 62 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

SESV 267 ir 344 straipsnius reikia aiškinti taip, kad jais draudžiama valstybių narių sudarytoje tarptautinėje sutartyje esanti nuostata, kaip antai Nyderlandų Karalystės ir Čekoslovakijos Federacinės Respublikos sudarytos sutarties dėl tarpusavio investicijų skatinimo ir apsaugos

8 straipsnis, pagal kurią vienos iš šių valstybių narių investuotojas, kilus ginčui dėl investicijų kitoje valstybėje narėje, gali iškelti bylą pastarajai valstybei narei arbitražo teisme, kurio jurisdikciją ši valstybė narė privalo pripažinti.

Parašai.